

УДК 342.5

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.1.23>

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРЕЗИДЕНТОМ УКРАЇНИ ПРАВА ВЕТО

Перевалова Л.В.,

кандидатка філософських наук, доцентка,
професорка кафедри права
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
ORCID: 0000-0001-5182-2838

Кузьменко О.В.,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри права
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
ORCID: 0000-0001-8870-3285

Гаряєва Г.М.,

доцентка кафедри права
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
ORCID: 0000-0002-4061-1987

Перевалова Л.В., Кузьменко О.В., Гаряєва Г.М. Конституційно-правові засади здійснення Президентом України права вето.

У статті з'ясовано конституційні засади права вето Президента України з урахуванням змін, що були внесені до Конституції України в частині права вето Президента України у 2004 році, здійснена оцінка юридичних позицій Конституційного Суду України (далі - КСУ) щодо вето Президента України. Зроблено висновок, що право вето є елементом саме законодавчого процесу, при цьому такий елемент іманентно в собі містить необхідність забезпечення поділу влади і реалізацію принципу стримувань і противаг. Доведено, що ключова еволюція підходів до конституційного регулювання права вето відбулася на практиці у 2004 році шляхом внесення змін до Конституції України (стосувалася вето щодо законів про внесення змін до Конституції України, а також підписання законів Головою парламенту після подолання вето). Обґрунтовано, що вето є традиційним елементом конституційних повноважень президента в конституційному праві багатьох країн, забезпечуючи легітимність законодавчого процесу. В Україні право вето Президента має характер загального (стосується закону як такого) і відносного (тобто з можливістю подолання). Причому позиція КСУ щодо можливості здійснення права вето щодо законів про внесення змін до Конституції була досить вдало скоригована у 2004 році шляхом внесення змін до Конституції. Вважаємо, що можливість підписання закону, до якого було застосовано вето, але який так і залишається непідписаним Президентом, яка також з'явилася у 2004 році, є з одного боку корисною. З іншого боку, її поява і практика застосування з 2006 по 2009 рік продемонструвала відсутність традицій, серйозну недовіру між вищими органами державної влади. Надано характеристику ключовим позиціям КСУ із приводу права вето у рішеннях від 7 липня 1998 року № 11-рп/98, від 16 квітня 2008 року № 6-рп/2008 і від 7 липня 2009 року № 17-рп/2009. Зроблено висновок, що форма вето саме як акта Президента залишається досі дискусійною. Не будучи його указом чи розпорядженням, саме вето, як і пропозиції Президента до закону, не вписуються у логіку ч. 3 ст. 106 Конституції України. Саме тому оформлення їх саме як указу виглядало би більш обґрунтованим.

Ключові слова: вето; внесення змін до Конституції; закон; законодавча влада; законодавчий процес; конституція; Конституційний Суд України; поділ влади; парламент; Президент України; система стримувань і противаг.

Perevalova L.V., Kuzmenko O.V., Gariaieva G.M. Constitutional and legal principles of the exercise of the veto right by the President of Ukraine

The article clarifies the constitutional principles of the veto right of the President of Ukraine, taking into account the changes that were made to the Constitution of Ukraine in the part of the veto right of the President of Ukraine in 2004, and assesses the legal positions of the Constitutional

Court of Ukraine regarding the veto right of the President of Ukraine. It is concluded that the veto right is an element of the legislative process itself, while such an element inherently contains the need to ensure the separation of powers and the implementation of the principle of checks and balances. It is proved that the key evolution of approaches to the constitutional regulation of the veto right took place in practice in 2004 by making amendments to the Constitution of Ukraine (concerning the veto regarding laws on amendments to the Constitution of Ukraine, as well as the signing of laws by the Speaker of the Parliament after overcoming the veto). It is substantiated that the veto is a traditional element of the constitutional powers of the president in the constitutional landscape of many countries, ensuring the legitimacy of the legislative process. In Ukraine, the President's veto right is of a general nature (applies to the law as such) and relative (i.e. with the possibility of overcoming). Moreover, the position of the Constitutional Court of Ukraine on the possibility of exercising the right of veto regarding laws on amendments to the Constitution was quite successfully adjusted in 2004 by amending the Constitution. We believe that the possibility of signing a law to which a veto was applied, but which remains unsigned by the President, which also appeared in 2004, is useful on the one hand. On the other hand, its appearance and practice of application from 2006 to 2009 demonstrated the lack of traditions, serious distrust between the highest bodies of state power. The key positions of the Constitutional Court of Ukraine regarding the right of veto in the decisions of July 7, 1998 No. 11-rp/98, April 16, 2008 No. 6-rp/2008 and July 7, 2009 No. 17-rp/2009 are described. It is concluded that the form of the veto as an act of the President still remains debatable. Not being his decree or order, the veto itself, as well as the President's proposals for the law, do not fit into the logic of Part 3 of Article 106 of the Constitution of Ukraine. That is why their registration as a decree would look more justified.

Key words: veto; amendments to the Constitution; law; legislative power; legislative process; constitution; Constitutional Court of Ukraine; separation of powers; parliament; President of Ukraine; system of checks and balances.

Постановка проблеми. Проблематика здійснюваного Президентом України права вето є актуальною з точки зору теоретичних і практичних проблем його конституційно-правового регулювання. Право вето є елементом саме законодавчого процесу і має розглядатися із цих позицій. При цьому такий елемент іманентно в собі містить необхідність забезпечення поділу влади і реалізацію принципу стримувань і противаг.

Еволюція підходів до конституційного регулювання права вето відбулася на практиці у 2004 році шляхом внесення змін до Конституції України (стосувалася вето щодо законів про внесення змін до Конституції України, а також підписання законів Головою Верховної Ради України після подолання вето). Невирішеними залишаються досі питання правової форми президентського вето, а також низка інших питань. Для цього потрібно осмислити підходи до права вето, визначити проблеми, а також акцентувати увагу на вже розглянутих справах в органі конституційної юрисдикції України із цього приводу.

Стан опрацювання проблематики. До наукових досліджень, присвячених особливостям конституційно-правового регулювання і здійснення права вето Президентом України слід віднести праці А.С. Багряк [1; 2; 3], Ю.Г. Барабаша [2], Я.О. Берназюка [5; 6] [7], Г.В. Берченка [8; 9], І.І. Дахової [10], Н.А. Жук [11], Д.В. Мазур [12; 13], М.В. Марченко [14], Д.В. Пархуць [15], З.О. Погорелової [16], С.Г. Серьогіної [17; 18] та багатьох інших.

Метою статті є з'ясування конституційних засад права вето Президента України; аналіз змін, що були внесені до Конституції України в частині права вето Президента України; оцінка юридичних позицій КСУ щодо вето Президента України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначає С.Г. Серьогіна, починаючи з 1991 року кількість випадків застосування главою держави права вето щодо законів в Україні постійно зростає [18, с. 73]. Подальший аналіз пропонуємо почати із визначення вето в науковій літературі. І.І. Дахова визначає вето (лат. veto – забороняю) як заборону, що накладається главою держави (монархом або президентом) або іншим суб'єктом на рішення певного органу державної влади [10, с. 126]. В.П. Горбатенко визначає вето як передбачений конституціями ряду країн акт, який зупиняє або не допускає вступ у силу законів та інших нормативно-правових актів (рішень) тих або тих органів посадових осіб [19]. П.П. Шляхтун визначає вето як акт у сучасних державах, який призупиняє або не допускає набрання чинності рішення якогось органу. Право видавати такий акт (накладати вето) називається правом вето. У теорії і практиці конституціоналізму особливо важливе значення має надання главі держави права накладати вето на закони, прийняті парламентом [20, с. 45-46]. Цікавим є підхід автора до визначення вето саме як акта, оскільки саме з цим пов'язані дискусії в українській юридичній науці.

П.П. Шляхтун також виділяє окрім абсолютного (резолютивного) і відносного вето (залежно від можливості подолання), що є доволі традиційним класифікаційним поділом в теорії, також загальне і часткове (вибіркове) вето. Останнє означає вето глави держави, що накладається тільки на окремі статті чи положення прийнятого парламентом закону [20, с. 46-57]. В Україні часткового права вето Президента щодо закону немає. Незважаючи на те, що його зауваження можуть носити точковий характер і стосуватися конкретних положень закону (що пов'язано, до речі, з тим, що право вето є відносним, тобто може бути подолане парламентом), все одно наявність таких зауважень і застосування вето стосується закону в цілому, а не його окремої частини і перешкоджає його підписанню і опублікуванню в цілому. Це також підтверджується юридичною позицією КСУ (абз. 4 п. 4 мотивувальної частини рішення від 7 липня 1998 року № 11-рп/98, справа щодо порядку голосування та повторного розгляду законів Верховною Радою України) [21]:

«Конституційний Суд України виходить з того, що термін «закон» вживається в частині четвертій статті 94 Конституції України у значенні юридично цілісного і структурно завершеного нормативно-правового акта, який приймається Верховною Радою України відповідно до її конституційних повноважень (пункт 3 частини першої статті 85, стаття 92 Конституції України), і не означає за змістом окрему частину закону чи поправку до нього».

Колектив авторів термінологічного словника із конституційного права визначають окремо поняття вето і окремо вето Президента України. Вето визначається як законне право в односторонньому порядку заборонити або призупиняти введення в дію офіційного рішення, ухваленого на міжнародному, державному, регіональному або місцевому рівні. А ось вето Президента України визначається як виключне конституційне право, яке належить главі держави, у п'ятнадцятиденний строк після отримання закону, ухваленого Верховною Радою України, відмовити в його підписанні та направити на повторний розгляд до парламенту з внесенням пропозицій та зауважень щодо форми, змісту та порядку ухвалення цього закону, що передбачає скасування результатів голосування [22, с. 48].

Дійсно, загальне поняття вето є значно ширшим і охоплює не лише повноваження Президента, але в цій статті ми хотіли би зосередитися саме на президентському вето. Крім того, можливість зупинення/призупинення дії (саме дії, оскільки про їх введення в дію конституцієдавець не говорить) актів в Україні в контексті президентського вето може бути застосовано лише до актів Кабінету Міністрів України і нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Нагадаємо, що відповідно до ч. 3 ст. 137 Конституції України «З мотивів невідповідності нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим Конституції України та законам України Президент України може зупинити дію цих нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності». Крім того, відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 106 Конституції України Президент України зупиняє дію актів Кабінету Міністрів України з мотивів невідповідності цій Конституції з одночасним зверненням до КСУ щодо їх конституційності.

А ось щодо законів України право вето Президента України можна кваліфікувати саме як заборону (хоч і при цьому вето Президента може бути подолане, оскільки воно не носить абсолютного характеру). Термін «вето» («право вето») у Конституції України вжито лише один раз – у п. 30 ч. 1 ст. 106. Президент «має право вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів (крім законів про внесення змін до Конституції України) з наступним поверненням їх на повторний розгляд Верховної Ради України». При цьому ч. 2 ст. 94 Конституції України уточнює механізм здійснення вето: «Президент України ... повертає закон зі своїми вмотивованими і сформульованими пропозиціями до Верховної Ради України для повторного розгляду». Цим самим вето стає відносним, а не абсолютним.

Слід зазначити, що з урахуванням п. 30 ст. 106 Конституції України, на думку А.С. Багряка, вето Президента не обов'язково має супроводжуватися певними пропозиціями [3, с. 21]. Проте ця думка суперечить позиції КСУ (перше речення, абз. 5 п. 4 мотивувальної частини рішення від 7 липня 1998 року № 11-рп/98, справа щодо порядку голосування та повторного розгляду законів Верховною Радою України) [21], оскільки, на думку КСУ, при здійсненні права вето Президент має обов'язково додати свої вмотивовані і сформульовані пропозиції.

Загалом, як підкреслює Д.В. Мазур, «термін "вето", як правило, не міститься в конституціях і має характер наукової категорії. Він вживається лише в Основних законах Монголії, Португалії та України» [12, С. 10]. Тобто вето в Україні має певний унікальний статус.

Повернемося до проблеми правової форми вето Президента України і поміркуємо, чи є вето його актом. Ми вже зазначали, що це питання є доволі дискусійним. Воно вперше постало як практична проблема у зв'язку зі справою, яку розглядав КСУ у рішенні від 11 березня 2003 року N 6-рп/2003 (справа щодо права вето на закон про внесення змін до Конституції України) [23]. У цій справі

КСУ відкрив провадження і дав оцінку здійсненому Президентом України праву вето як конституційному, при цьому припинив провадження щодо оцінки змісту висловлених Президентом України пропозицій. Відповідно, виникло питання, чи є вето актом, на який поширюється юрисдикція КСУ? Виходить, що так, хоча невизначеність у цьому плані певним чином збереглася (враховуючи окремі думки суддів М. Савенка і В. Шаповала) [9].

Д.В. Мазур вважає, що правова природа інституту "вето" президента на закони, що приймаються парламентом, має законотворчий характер, а документальне оформлення "вето" слід розцінювати як факультативну стадію законотворчого процесу, якій доцільно надати форму указу [12, с. 4]. А власне вето належить до опосередкованої правотворчої діяльності президента [12, с. 3].

Як зазначає С.Г. Серьогіна, Конституція України не містить чіткого визначення, у вигляді якого акта необхідно оформлювати рішення глави держави про повернення закону на повторний розгляд. Окремі вітчизняні вчені обґрунтовують думку про те, що вето Президента України доцільно оформлювати указом глави держави, оскільки воно є актом державної влади та тягне суттєві юридичні наслідки. Більше того, такий указ має публікуватися в офіційних виданнях, що дало б змогу широкій громадськості ознайомитись із його змістом і сприяло більшій відкритості влади і демократизації суспільства. Проте на сьогодні здійснення Президентом України права вето оформлюється у формі листа з викладеними і сформульованими пропозиціями [18, с. 70-71].

Правове регулювання вето Президента в Конституції України зазнало трансформацій у 2004 році. Був змінений п. 30 ч. 1 ст. 106, а також ч. 4 ст. 94 Конституції була відредагована. Зміни стосувалися двох ключових аспектів. Перший аспект. У п. 30 ч. 1 ст. 106 Конституції України було додано вказівку про неможливість застосування вето до законів про внесення змін до Конституції України. Це було спеціально зроблено, враховуючи попередній досвід, пов'язаний із згаданим вище рішенням КСУ від 11 березня 2003 року № 6-рп/2003. Це рішення в літературі оцінюється доволі критично, оскільки КСУ проігнорував логіку, що ґрунтується на ідеї установчої влади [8, с. 443].

Водночас виникла і інша проблема. Визнання можливості використання права вето Президента щодо законів про внесення змін до Конституції означало: по-перше, що закон про внесення змін до Конституції розглядається як різновид звичайного закону; по-друге, що механізм подолання такого вето як такий відсутній, оскільки не прописаний у процедурі внесення змін до Конституції України у її розділі XIII; по-третє, створювало ситуацію абсолютного вето; по-четверте, надмірно підсилювало повноваження Президента України. Цю проблему згодом вирішили у 2004 році, вилучивши цілком обґрунтовано закони про внесення змін до Конституції України із актів, щодо яких здійснення вето Президентом є можливим.

Другий аспект. Це особливий механізм, який тепер дозволяє уникнути технічної можливості перетворити відносне вето на абсолютне. У другому реченні ч. 4 ст. 94 Конституції було надано можливість після подолання вето, яке регулюється у першому реченні ч. 4 ст. 94, обійти потенційне ігнорування, в разі такого подолання вето парламентом, з боку Президента України. Зроблено це таким чином: «У разі якщо Президент України не підписав такий закон, він невідкладно офіційно оприлюднюється Головою Верховної Ради України і опубліковується за його підписом».

Ю.Г. Барабаш достатньо критично оцінив це нововведення. На його думку, «бюрократичний апарат потребує чітких та детальних процедур розгляду питань та прийняття рішень. Однак така постановка питання має більше відношення до органів державного управління... тоді як діяльність і взаємодія вищих органів влади, насамперед парламенту, Президента та уряду, має суттєво інший характер» [4, с. 102].

Для повноти дослідження треба додати ще три юридичні позиції КСУ, які той висловив щодо права вето. Перша позиція (друге і третє речення, абз. 5 п. 4 мотивувальної частини рішення від 7 липня 1998 року № 11-рп/98, справа щодо порядку голосування та повторного розгляду законів Верховною Радою України) [21]:

«Застосоване Президентом України вето щодо прийнятого закону своїм юридичним наслідком має скасування останніх результатів голосування за нього і відкриття процедури його повторного розгляду у Верховній Раді України, яка має право враховувати або не враховувати пропозиції Президента України до закону і прийняти його знову. Врахування цих пропозицій Верховною Радою України виступає як конституційна передумова підписання та офіційного оприлюднення закону Президентом України».

Друга позиція. КСУ надав офіційне тлумачення ч. 2 ст. 94 Конституції України таким чином, «що процедура підписання і оприлюднення законів, встановлена нею, не застосовується до законів, прийнятих референдумом» (п. 3 резолютивної частини рішення КСУ від 16 квітня 2008 року № 6-рп/2008, (справа про прийняття Конституції та законів України на референдумі) [24].

Третя позиція. Вона міститься у рішенні КСУ від 7 липня 2009 року № 17-рп/2009 (справа про конституційно встановлену процедуру набрання чинності законом) [25], абз. 3-4 п. 4.1. мотивувальної частини:

– «У частині четвертій статті 94 Основного Закону України встановлено вимогу стосовно повторного прийняття закону Верховною Радою України не менш як двома третинами від її конституційного складу, що поширюється лише на закони, пропозиції Президента України до яких повністю або частково відхилені. Ця ж вимога стосується і прийняття закону в цілому. Отже, якщо пропозиції Президента України до закону у пропонованій ним редакції враховано повністю, повторного прийняття закону не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України не вимагається. У разі коли пропозиція Президента України про відхилення закону в цілому не підтримана парламентом, повторне прийняття закону здійснюється в цілому (долання вето)».

– «Навіть якщо всі пропозиції Президента України відхилено, і закон текстуально залишається незмінним, він має бути прийнятий повторно шляхом голосування народними депутатами України кількістю голосів, визначеною у частині четвертій статті 94 Конституція України, оскільки результати останнього голосування скасовано у зв'язку із застосуванням Президентом України права вето щодо оспорюваного закону. За таких обставин датою прийняття закону слід вважати дату його остаточного голосування за результатами повторного розгляду. Саме ця дата повинна бути вказана при оприлюдненні закону та його опублікуванні».

Висновки. Загалом, вето є традиційним елементом конституційних повноважень президента в конституційному праві багатьох країн, слугуючи важливим елементом системи стримувань і противаг, забезпечуючи легітимність законодавчого процесу. В Україні право вето Президента має характер загального (стосується закону як такого) і відносного (тобто з можливістю подолання). Причому позиція КСУ щодо можливості здійснення права вето щодо законів про внесення змін до Конституції була досить вдало скоригована у 2004 році шляхом внесення змін до Конституції. Можливість підписання закону, до якого було застосовано вето, але який так і залишається не підписаним Президентом, яка також з'явилася у 2004 році, є з одного боку корисною. З іншого боку, її поява і практика застосування з 2006 по 2009 рік продемонструвала відсутність традицій, серйозну недовіру між вищими органами державної влади. Форма вето саме як акта Президента залишається досі дискусійною. Не будучи його указом чи розпорядженням, вето, як і пропозиції Президента до закону, не вписуються у логіку ч. 3 ст. 106 Конституції України. Тож оформлення їх саме як указу виглядало би, на наш погляд, більш обґрунтованим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Багряк А.С. До проблеми визначення поняття «вето Президента». *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2015. № 5. С. 70-79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2015_5_23.
2. Багряк А.С. Правові наслідки застосування права вето Президентом України щодо законів, прийнятих Верховною Радою України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. № 35. С. 53-58. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvuzhpr_2015_35%281.1%29__15.pdf.
3. Багряк А.С. Конституційні засади права вето Президента України: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право. Ужгород, 2016. 223 с.
4. Барабаш Ю.Г. Державно-правові конфлікти в теорії та практиці конституційного права. Харків: Право, 2008. 220 с.
5. Берназюк Я.О. Деякі аспекти реалізації Президентом України права вето стосовно прийнятих Верховною Радою України законів. *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія Право*. 2011. Вип. 16. С. 62-64. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jsui/handle/lib/17472>.
6. Берназюк Я.О. Конституційні основи правотворчості Президента України. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2013. 512 с.
7. Берназюк Я.О. Право вето Президента України у системі стримувань і противаг. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 18: Економіка і право*. К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. Вип. 17. С. 102-107. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/28606/1/Bernazyuk.pdf>.
8. Берченко Г.В. Конституція як акт установчої влади : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02 - Конституційне право; муніципальне право. Харків, 2024. 596 с.
9. Берченко Г.В. Проблеми правової форми вето Президента України. *Наукова молодь: матеріали I Міжнарод. наук.-практ. конф. «Наукова молодь: досягнення та перспективи»*. Луганськ: Знання, 2006. Т. 2: Соціально-гуманітарні науки. Природничо-географічні, математичні та технічні науки. С. 49-50.
10. Дахова І. Вето. *Соціологія права: енциклопедичний словник / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого*. Харків : Право, 2020. С. 126-127.

11. Жук Н.А. Парламент, Президент, уряд: через взаємостимування до рівноваги. Харків: Харків юрид., 2007. 320 с.
12. Мазур Д.В. Акти правотворчості президента в республіках зі змішаною формою правління (загальнотеоретичний аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2007. 23 с.
13. Мазур Д.В. Особливості застосування президентом права "вето" щодо законів, прийнятих парламентом в республіках зі змішаною формою правління. *Форум права*. 2006. № 1. С.61-65. URL: <http://www.nbu.gov.ua/ejournals/FP/2006-1/06mdvzfp.pdf>.
14. Марченко М.В. Конституційно-правова природа права вето глави держави. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 10. С. 47-51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2017_4_24.
15. Пархуць В. Д. Право вето Президента України в механізмі стримувань і противаг в державній владі України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2024. № 1. С. 44-47. DOI <https://doi.org/10.32782/2408-9257-2024-1-8>.
16. Погорелова З.О. Право вето практиці українського і міжнародного парламентаризму. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 4. С. 39-42. URL: https://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/07/4_2015.pdf.
17. Серьогіна С. Г. Теоретично-правові та організаційні засади функціонування інституту президентства в Україні. Харків: Ксілон, 2001. 280 с.
18. Серьогіна С.Г. Вето Президента України. *Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 4: Конституційне право / редкол. Ю.Г. Барабаш (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого*. Харків: Право. 2024. С. 68-74.
19. Горбатенко В.П. Вето. *Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. 2-ге вид., переробл. і доповн.* Київ: Вид-во «Юридична думка», 2012. с. 77.
20. Шляхтун П.П. Конституційне право: словник термінів. Київ: Либідь, 2005. 568 с.
21. Рішення Конституційного Суду України від 7 липня 1998 року № 11-рп/98. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-98#Text>.
22. Глосарій термінів конституційного права / О.І. Зозуля, С.В. Шутенко та ін.. Київ: 7БЦ, 2025. 84 с.
23. Рішення Конституційного Суду України від 11 березня 2003 року № 6-рп/2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-03>.
24. Рішення Конституційного Суду України від 16 квітня 2008 року № 6-рп/2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-08#Text>.
25. Рішення Конституційного Суду України від 7 липня 2009 року № 17-рп/2009 (справа про конституційно встановлену процедуру набрання чинності законом). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-09>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 4.03.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 3.04.2026